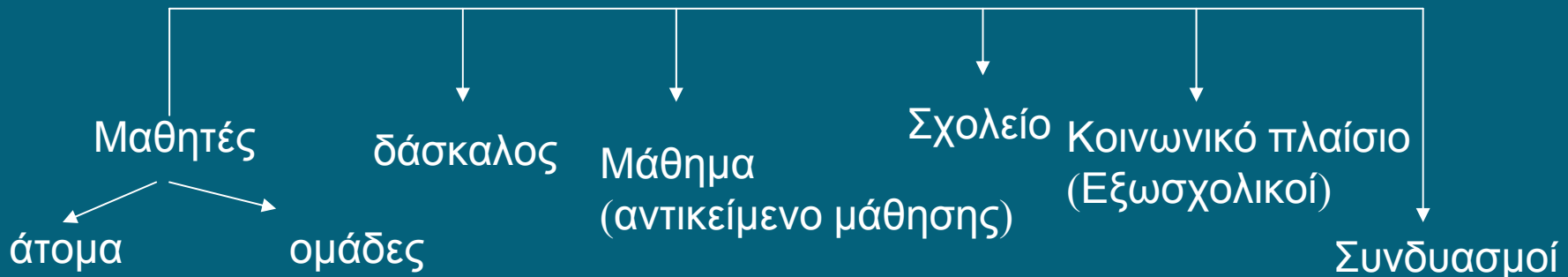

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Προβληματική, ανεπιθύμητη συμπεριφορά
και τρόποι αντιμετώπισης

- Για να επιτευχθεί το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελεσματικής μάθησης (επιτυχία) απαιτείται και αποτελεσματική διαχείριση της τάξης.
- Συχνά σχετίζεται ως πρόβλημα του δασκάλου και μάλιστα «πρόβλημα πειθαρχίας» συνυφασμένο με τη διαχείριση της σχολικής τάξης.
- Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει το ρόλο του «ηγέτη», του συντονιστή της τάξης.
- Ποια είναι τα αίτια που προκαλούν δυσκολίες στη τάξη;

Διαχείριση σχολικής τάξης

- **Βασική αρχή:** Όταν οι μαθητές δεν ελέγχονται, σημαίνει ότι δεν συμμετέχουν στη διαδικασία μάθησης οι ίδιοι. Τότε δεν γίνεται λόγος για **κατάσταση μάθησης** αλλά για κατάσταση που οδηγεί στην ανάγκη αστυνόμευσης και τίθεται θέμα «πειθαρχίας», οπότε το παιχνίδι της μάθησης έχει χαθεί!!! Επομένως, κυρίαρχο στοιχείο στη διαχείριση της τάξης είναι η προσέλκυση της **προσοχής** των μαθητών!!!
- Αρχές διδακτικής συμπεριφοράς για συμμετοχή των μαθητών:
 - Έμφαση στην ύλη και στη χρησιμότητά της,
 - ανάθεση εργασιών με προσδιορισμό προδιαγραφών και κριτηρίων αξιολόγησης,
 - συνέπεια στις πράξεις και στους κανόνες,
 - γνώση αντικείμενου διδασκαλίας,
 - αποφυγή προσωπικών ιδιαιτεροτήτων (λόγο, στην ενδυμασία κ.ά.),
 - αντικειμενικότητα και δικαιοσύνη,

- χιούμορ σε όρια,
- αποφυγή υπερβολών (π.χ. οικειότητα, φιλικότητα κ.ά),
- αποφυγή υπερβολικής αυστηρότητας .
 - Οι μαθητές πρέπει να εφοδιάζονται με ευκαιρίες επίδειξης υπευθυνότητας.
 - Εκπαιδευτικός σε ρόλο «προτύπου»

- Ο εκπαιδευτικός πρέπει:

- Να γνωρίζει τα ονόματα όλων των μαθητών!
- Να είναι σε επαγρύπνηση για τα απρόβλεπτα.
- Να χρησιμοποιεί θετικές προτροπές (έμφαση σε αυτό που θέλει να κάνουν οι μαθητές).
- Να δείχνει αυτοπεποίθηση.
- Να έχει οργανώσει καλά το μάθημά του.
- Να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα, ιδιαίτερα στις πρώτες ώρες!
- Ο εκπαιδευτικός **δεν πρέπει** να θυμώνει, να εκνευρίζεται, να χάνει τη ψυχραιμία του, να προσβάλλει τους μαθητές (καθώς δεν κερδίζει με αυτόν τον τρόπο).

- Το δάσκαλο πρέπει να το «σέβονται» ή να τον φοβούνται;

Στη Σχολική Παιδαγωγική υπάρχουν δύο είδη διαταραχών:

της μάθησης

της συμπεριφοράς.

- Αποτελούν κορυφαία προβλήματα και εμφανίζονται συχνά μαζί σε ένα παιδί και μάλιστα πολύ συχνά η μια προϋποθέτει την άλλη. Υπάρχει δηλαδή ανάμεσά τους μια σοβαρή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση.
- Οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται κυρίως για τις διαταραχές εκείνες που επιδρούν άμεσα στην κοινωνική συμπεριφορά ή επιδεινώνουν φανερά τη μάθηση. Και ως τέτοιου είδους διαταραχές θεωρούνται:
 - η επιθετικότητα,
 - η υπερκινητικότητα,
 - οι γλωσσικές διαταραχές και
 - οι διάφορες φοβίες.

- Ως προβλήματα συμπεριφοράς ορίζουμε συμπεριφορές που γενικά οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ως ενοχλητικές και εμποδίζουν τη φυσιολογική πρόοδο της εργασίας στην τάξη ή της κανονικής εργασίας του ατόμου. Αυτές εκτείνονται από έλλειψη προσοχής στο χαμηλότερο επίπεδο έως την απορριπτική επιθετικότητα και τη βία στο υψηλότερο.
- Είναι στην ουσία η γενική αδυναμία του μαθητή να ενταχθεί στην ομάδα, να ακολουθήσει τους κανόνες, να σχετιστεί με το δάσκαλο και τους συμμαθητές και να εργαστεί στις εργασίες στην τάξη.

- Δύο είναι οι συχνότερες κατηγορίες προβλημάτων συμπεριφοράς που εμφανίζουν οι μαθητές, στο σχολείο:
 1. Υπερβολική ενεργητικότητα και
 2. Απόσυρση-απομόνωση και παθητικότητα.
- Και οι δύο αυτές περιπτώσεις σχετίζονται και με την ανάπτυξη συναισθηματικών διαταραχών, με χαμηλή αυτοεκτίμηση. Όσο σοβαρότερες οι διαταραχές της συμπεριφοράς τους τόσο και χαμηλότερος ο βαθμός αυτοεκτίμησής τους.

Προβληματική συμπεριφορά

- Προβληματική συμπεριφορά :είναι κάθε μορφή ανεπιθύμητης συμπεριφοράς.
- Ανεπιθύμητη συμπεριφορά: είναι η μη σύμφωνη με το κανονισμό του σχολείου, με τη σχολική νομοθεσία και τη γενικότερη συμπεριφορά που αναμένεται να εκδηλώσει ο μαθητής στο σχολείο.
- Παραβατική συμπεριφορά: είναι όταν πρόκειται για παραβίαση της σχολικής νομοθεσίας ή του κράτους.
- «Αποκλίνουσα συμπεριφορά»: είναι εκείνη που παρεκκλίνει από τη φυσιολογική .

Η αποκλίνουσα συμπεριφορά διακρίνεται σε διάφορα είδη (μορφές) (π.χ. ενόχληση στην τάξη, ανυπακοή, επιθετικότητα, βία κ.ά.) αλλά σε έκταση και ένταση.

Καθεμιά από αυτές τις μορφές συμπεριφοράς απαιτεί ενέργειες διαφορετικές από το δάσκαλο!!!

Αιτίες προβληματικής συμπεριφοράς

- **Εσωτερικοί ή ενδογενείς παράγοντες** (εγκεφαλικές βλάβες, λειτουργικές διαταραχές, ψυχολογικοί παράγοντες, κληρονομική προδιάθεση, μαθησιακές δυσκολίες, ειδικές ανάγκες).
- **Εξωγενείς ή περιβαλλοντικοί παράγοντες** (οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον).

(Τριανταφυλλοπούλου, 2004)

Τα αίτια είναι πολυπαραγοντικά, αλληλεπιδρούν και αλληλεπικαλύπτονται. Το ίδιο συμβαίνει και με τα προβλήματα που δημιουργούνται.

Ανεπιθύμητη- προβληματική συμπεριφορά

Διακρίσεις ανεπιθύμητης - προβληματικής συμπεριφοράς

Κριτήριο διάκρισης

Τύποι Ομάδων

Πρόθεση

Κατεύθυνση

Αίτια

Εύρος ευθύνης

Τομέας, πεδίο

Σκόπιμη, μη σκόπιμη

Στον εαυτό, σε άλλα άτομα, στο σχολείο, εξωσχολικοί

Ενδογενή, εξωγενή, συνδυαστικά

Ατομική, ομαδική

Διατάραξη μαθήματος

νόθευση εξετάσεων

ενόχληση στην τάξη

βία, επιθετικότητα, βανδαλισμός

παραβίαση κανονισμών

συγκρούσεις

ανεπιθύμητες συνήθειες

Μικρο-πταίσματα

παραβιάσεις

ποινική ευθύνη

Εντός ή εκτός σχολείου

Ένταση, σοβαρότητα

Τόπος εκδήλωσης

Στο σχολικό περιβάλλον σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προβληματικής συμπεριφοράς του μαθητή παίζει :

- Το αυταρχικό εκπαιδευτικό σύστημα (με έμφαση στην μετάδοση γνώσης και όχι στην καλλιέργεια αξιών).
- Η κακή οργάνωση της τάξης και του σχολείου.
- Η εσφαλμένη συμπεριφορά εκπαιδευτικού (είτε υπερβολικά ανεκτικός – επιεικής είτε υπερβολικά αυστηρός στην επιβολή της πειθαρχίας).

Τα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς εκδηλώνουν συμπτώματα όπως:

- Αρνούνται να συμμορφωθούν με κανόνες και να υπακούσουν είτε τους γονείς τους είτε άλλους ενήλικες.

- Έχουν έντονη αρνητική διάθεση για να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν με άλλους ανθρώπους, με αποτέλεσμα να δημιουργούν συχνά έντονους καβγάδες.

- Προκαλούν συχνά και είναι ιδιαίτερα αντιδραστικά, ενώ συνηθίζουν να λένε ψέματα για να αποφύγουν την τιμωρία.

- Εκδηλώνουν έντονη επιθετικότητα σε ανθρώπους και ζώα και προβαίνουν συχνά σε φθορά ή καταστροφή ξένης περιουσίας.

- Εμπλέκονται συχνά σε απάτες ή κλοπές αντικειμένων, η αξία των οποίων αυξάνει ανάλογα με την ηλικία τους, με αποτέλεσμα να έχουν προβλήματα με τον νόμο.

Ως εκπαιδευτικοί οφείλουμε:

Σε επίπεδο γνώσεων :

- Να κατανοήσουμε την έννοια του προβλήματος συμπεριφοράς.
- Να αντιληφθούμε/αναγνωρίσουμε τις αιτίες που το προκαλούν.

Σε επίπεδο ικανοτήτων :

- Να αναπτύξουμε την ικανότητά μας για τον εντοπισμό των παραγόντων/καταστάσεων που προκαλούν προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά.
- Να εφαρμόσουμε διάφορους τρόπους αντιμετώπισης τους.

Σε επίπεδο στάσεων :

- Να διερωτηθούμε τι είναι αυτό που προκαλεί προβλήματα συμπεριφοράς.
- Να ενθαρρυνθούμε να παρατηρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούμε σε αυτά.
- Να ενθαρρυνθούμε να αναπτύξουμε νέους τρόπους αντιμετώπισης / χειρισμού των προβλημάτων συμπεριφοράς .

- Η επιθετική συμπεριφορά ξεχωρίζει γιατί είναι σκόπιμη, απρόκλητη, επαναλαμβανόμενη και κυρίαρχη.
- Έχει ως σημείο αναφοράς τον κοινωνικό χώρο, αποτελεί, επομένως, κοινωνιολογικά, κοινωνική πράξη.

Η εμφάνιση της σχολικής επιθετικότητας αποτελεί συνδυασμό :

- ❑ Των ατομικών χαρακτηριστικών του κάθε παιδιού.
- ❑ Των οικογενειακών επιδράσεων (τρόπος ανατροφής).
- ❑ Των χαρακτηριστικών του σχολείου και της κουλτούρας του.

Παιδιά που χαρακτηρίζονται από επιθετικότητα

- Είναι συνήθως ανυπάκουα, αρνητικά, δείχνουν απάθεια και παρουσιάζουν αντιδραστική και προκλητική συμπεριφορά προς τα μέλη της οικογένειάς τους, το διδακτικό προσωπικό του σχολείου και γενικά προς τα άτομα που κατέχουν εξουσία.
- Η αντιδραστική και επιθετική συμπεριφορά των παιδιών δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις τους με την οικογένεια, τους συνομήλικους και το σχολείο. Δημιουργεί όμως προβλήματα και στα ίδια τα παιδιά γιατί δεν τους δίνει τη δυνατότητα να μάθουν κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές οι οποίες θα αποτελέσουν αργότερα τη βάση για την ομαλή ένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο.

Η επιθετικότητα ως εγγενής αντίδραση;

- Σύμφωνα με αυτή την άποψη ο άνθρωπος, όπως όλα τα ζωικά είδη, είναι «προικισμένος» με επιθετικό ένστικτο που στοχεύει στην προστασία και την ασφάλεια του. Ο Freud από την πλευρά του, προσπαθώντας να ερμηνεύσει την μανία αλληλοεξόντωσης που έδειξαν οι άνθρωποι κατά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τροποποίησε την αρχική του θεωρία και υποστήριξε ότι εκτός τη libido, οι πράξεις του ανθρώπου κατευθύνονται και από την ορμή για τη ζωή και για τη διαίωνιση του είδους και στον αντίποδα της υπάρχει η ορμή που μας σπρώχνει προς το θάνατο και την καταστροφή, όχι μόνο των άλλων, αλλά και τη δική μας.

Η επιθετικότητα ως αποτέλεσμα ενίσχυσης και μίμησης προτύπων;

- Υπάρχουν περιπτώσεις κοινωνιών στις οποίες η επιθετικότητα είναι ανύπαρκτη, όπως στους Arapesh, οπότε συνεπώς έχουμε σοβαρούς λόγους να αμφισβητούμε το κατά πόσο είναι έμφυτη. Ένας από τους κύριους υποστηρικτές αυτής της άποψης είναι ο Walters, που ισχυρίστηκε ότι το άτομο συχνά συμπεριφέρεται επιθετικά γιατί έχει μάθει ότι με αυτό τον τρόπο θα εξασφαλίσει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η επιθετικότητα ως αποτέλεσμα ματαίωσης;

- Η άποψη αυτή θεωρεί ότι η επιθετικότητα δεν είναι εγγενής, αλλά προκαλείται από το περιβάλλον. Οι υποστηρικτές της, κυρίως ο Dollard διατύπωσαν την άποψη ότι η επιθετικότητα εκδηλώνεται όταν το άτομο νοιώσει ματαίωση, δηλαδή την ψυχική ένταση που προκαλείται όταν παρεμποδίζεται κάποια ενέργεια του, ή όταν κάποιες επιθυμίες του μένουν ανεκπλήρωτες. Ο Dollard πίστευε ότι τόσο η επιθετικότητα όσο και η ματαίωση συνδέονται πάντα μεταξύ τους, δηλαδή η ματαίωση προκαλεί πάντα επιθετικότητα και η επιθετικότητα ακολουθεί πάντα μετά από μια ματαίωση.

- Η άποψη αυτή είναι μάλλον υπερβολική, αν σκεφθούμε ότι:
 - i. Δεν αντιδρούν όλα τα άτομα με την ίδια ένταση στις ματαιώσεις που υφίστανται. Άλλα άτομα γίνονται «έξω φρενών» με το παραμικρό, κι άλλα ανέχονται με υπομονή τα πάνδεινα.
 - ii. Η ματαίωση μπορεί να οδηγήσει και σε άλλου είδους συμπεριφορές εκτός από επιθετικότητα, όπως σε παλινδρόμηση, σε ανώριμες μορφές συμπεριφοράς, ή σε συμπεριφορές που δεν τιμωρούνται όπως το συμβολικό παιχνίδι ή η ονειροπόληση.

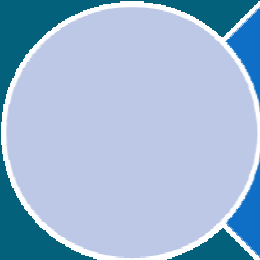
Εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς στο σχολείο:

Η επιθετικότητα των μαθητών προς το δάσκαλό τους έχει τις ρίζες της :

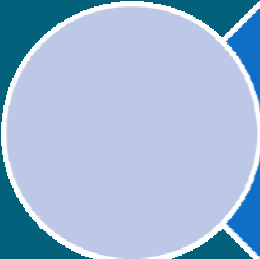
- Στην εξουσία του δασκάλου,
- στην αδυναμία ή και στην άρνηση του μαθητή να πειθαρχήσει και να αποδεχθεί τη σχολική κουλτούρα,
- στην αγνόηση της προσωπικότητας του παιδιού κατά την αξιολόγηση του από το δάσκαλο,
- στην απονομή στερεοτύπων και ετικετών,
- στη διάψευση των προσδοκιών των παιδιών για το δάσκαλό τους και
- στην ίδια την επιθετικότητα του εκπαιδευτικού.

- Η μίμηση γονεϊκών και διδασκαλικών προτύπων, ο ανταγωνισμός, ο στιγματισμός, η περιθωριοποίηση και η κατηγοριοποίηση αποτελούν βασικές αιτίες δημιουργίας επιθετικής συμπεριφοράς στο σχολείο ανάμεσα στα ίδια τα παιδιά.
- Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην περίπτωση της λεκτικής επιθετικότητας, η οποία είναι καταστρεπτική για την ανάπτυξη της προσωπικότητας, όταν έχουμε ως παραλήπτη κυρίως τα μικρά παιδιά, που όχι μόνο δεν μπορούν να κρίνουν, αλλά και να αντισταθούν στην κρίση/ κατηγορία που τα εντάσσουν οι γονείς τους, οι δάσκαλοί τους ή οι άλλοι ενήλικες.

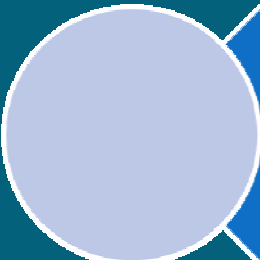
Λεκτική βία σε μικρή ηλικία

Τα μικρά παιδιά συνήθως αγνοούν τη σημασία των «κακών» λέξεων που χρησιμοποιούν. Αντιλαμβάνονται όμως την αμηχανία και τα αρνητικά συναισθήματα που προκαλούν στους άλλους.

Βρίζει γιατί: είναι θυμωμένο, θέλει τραβήξει την προσοχή, νομίζει ότι έτσι θα αποκτήσει φίλους, κάποιον μιμείται.

Καλύπτει δικές του συναισθηματικές ανάγκες και στέλνει μηνύματα (όπως φόβος, θυμός, απόγνωση, θύμα ενδοοικογενειακής βίας;) ή αντανακλά αυτό που βιώνει στο κοινωνικό, οικογενειακό ή σχολικό του περιβάλλον.

Λεκτική βία σε μεγαλύτερη ηλικία

1. Ένα μεγαλύτερο παιδί χρησιμοποιεί λεκτική βία με σκοπό να σοκάρει, να εντυπωσιάσει ή να ταυτιστεί με την ομάδα των συνομηλίκων του ή και μεγαλύτερων παιδιών.

2. Πιθανόν να χρησιμοποιεί και τη λεκτική βία με σκοπό να ασκήσει εξουσία στον άλλον και να δει τον αντίκτυπο που θα έχουν οι λέξεις που χρησιμοποιεί (είδος εκφοβισμού).

Προβληματική - ανεπιθύμητη συμπεριφορά μαθητών Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί;

- Ο δάσκαλος πρέπει να προσέχει:
 - ✓ Να μη δημιουργεί καταστάσεις που ενθαρρύνουν το πρόβλημα του παιδιού.
 - ✓ Να χειρίζεται το σχολικό περιβάλλον έτσι που να δίνεται δευτερεύουσα σημασία στις καταστάσεις της οικογένειας που ο ίδιος αδυνατεί να αλλάξει.

- Πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη μας ότι:
 - Η προβληματική συμπεριφορά είναι «δικαίωμα του παιδιού» και πολλές φορές αναπόφευκτη.
 - Πρέπει να αλλάξουν όλοι οι παράγοντες που μπορούν να ελεγχθούν.
 - Το παρελθόν είναι αδύνατο να αλλαχτεί.
 - Το κατάλληλο σχολικό περιβάλλον μπορεί να φέρει αλλαγές στη ζωή του παιδιού.
 - Ότι συμβαίνει μέσα στην τάξη μπορεί να ελεγχθεί και να αλλάξει.
 - Στο έργο το ο δάσκαλος έχει ανάγκη τη βοήθεια και τη συμβουλή των ειδικών.

- Ο δάσκαλος είναι ο παράγοντας διευκόλυνσης της μάθησης (φορέας εκπαίδευσης) αλλά και **σύμβουλος** (ανθρωποκεντρική συμβουλευτική του C. Rogers 1970)
- Συμβουλευτική-προσανατολισμός: στοχεύει στο να διευκολύνει το μαθητή προς μια ολόπλευρη ανάπτυξη, επιτυχή αξιοποίηση του εαυτού του, και λήψη σημαντικών αποφάσεων για το καλό το δικό του και του συνόλου!! (Θεσμός ψυχοπαιδαγωγικής λειτουργίας)

• Οικο-συστημική προσέγγιση

- ✓ Εστιάζεται στην αλλαγή της προβληματικής κατάστασης και όχι στη διάγνωση ατόμων με προβλήματα.
- ✓ Δεν απαιτεί πολύπλοκες λύσεις.
- ✓ Επιτρέπει, ενθαρρύνει πολλές ερμηνείες για την ίδια προβληματική συμπεριφορά.
- ✓ Είναι σχεδιασμένη να οικοδομήσει πάνω σε θετικά στοιχεία και όχι να υπερνικήσει αδυναμίες.

Παράδειγμα: ένας έφηβος είναι συχνά επιθετικός και σαρκαστικός

- I. Θεωρείται ότι ο ίδιος έχει πρόβλημα.
- II. Του καταλογίζονται ελλείψεις, όπως διάσπαση προσοχής, υπερκινητικότητα, μαθησιακές δυσκολίες και
- III. Εντοπίζονται γεγονότα και συνθήκες από το παρελθόν (π.χ. οικογενειακή κατάσταση κ.ά.)

Οι πληροφορίες δεν οδηγούν σε μια θετική αλλαγή
Πως αλλάζει ο δάσκαλος την προσωπικότητα του μαθητή;
Επικεντρωνόμαστε στη συμπεριφορά ενός ατόμου, οπότε δεν βλέπουμε τι
καλό μπορεί να κάνει αυτό το άτομο στο σύνολο!

Τεχνική της Αναπλαισίωσης

Σύμφωνα με την τεχνική αυτή, ένας τρόπος αλλαγής μιας προβληματικής συμπεριφοράς είναι να διαμορφώσεις μια θετική εναλλακτική ερμηνεία της συμπεριφοράς και να ενθαρρύνεις το μαθητή να εισάγει αυτή την ερμηνεία στην προβληματική κατάσταση με κατάλληλες διαδικασίες.

Π.χ. Ο δάσκαλος αντιμετωπίζει το μαθητή που «πετάγεται» διαρκώς ως άτομο με έντονη συμμετοχή και ενδιαφέρον και όχι ως άτομο που προσπαθεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον των άλλων, οπότε πρέπει να ενεργήσει κατάλληλα!

Ο εκπαιδευτικός διαμορφώνει πρώτα το πλαίσιο αναπλαισίωσης και στη συνέχεια αλλάζει ο ίδιος συμπεριφορά σύμφωνα με αυτήν!!!

Διαδικασία εφαρμογής αναπλαισίωσης:

1. Σκεφτείτε το πρόβλημα. Τι κάνει το άτομο; Πότε το κάνει; Ποιος άλλος αναμιγνύεται;
2. Πως αντιδράτε εσείς και τι αποτέλεσμα έχει;
3. Ποια είναι η ερμηνεία σας για τη συμπεριφορά;
4. Ποια θετική εναλλακτική ερμηνεία μπορεί να δοθεί στη συμπεριφορά;
5. Πως θα μπορούσατε να αντιδράσετε βάσει του 4;